

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

ETTEKIRJUTUS-HOIATUS isikuandmete kaitse asjas nr 2.1.-1/21/2770

Ettekirjutuse tegija	Andmekaitse Inspektsiooni jurist Kadri Levand
Ettekirjutuse tegemise aeg ja koht	01.02.2022 Tallinnas
Ettekirjutuse adressaat – isikuandmete töötleja	Rakvere Ametikool aadress: Piiri 8, Rakvere, 44316 Lääne-Viru maakond e-posti aadress: info@rak.ee

RESOLUTSIOON

Isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 56 lõike 1, lõike 2 punkti 8, § 58 lõike 1 ning isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artikli 58 lõike 1 punkti d ning lõike 2 punkti f, samuti arvestades IKÜM artikliga 6, teeb andmekaitse Inspektsioon Rakvere Ametikoolile täitmiseks kohustusliku ettekirjutuse:

- 1.1. Lõpetada kooli arvutites Impero Education Pro (Impero EdProtect, Impero EdTeach ja Impero EdAdmin) programmide kasutamine või;
- 1.2. Piirata programmide kasutamist seniks, kuni ühe või mitme programmi kasutamise õiguspärasus on inspektsioonile tõendatud ning inspektsioon on andnud sellekohase kinnituse või;
- 1.3. Kasutada programme vaid iga arvutikasutaja eelneval vabatahtlikul nõusolekul. Selleks tuleb tagada, et isik saab valida, kas kasutab kooli arvutit nii, et programmidega tema andmeid töödeldakse või mitte.

Määrab ettekirjutuse täitmise **tähtajaks 21.02.2022.**

Ettekirjutuse täitmisest teatage palun hiljemalt selleks tähtajaks Andmekaitse Inspektsioonile aadressil info@aki.ee. Palun tooge vastuses välja, millise punkti (1.1-1.3) valite, et veenduda ettekirjutuse täitmisel. 1.3. punkti osa eeldab täpsemat selgitust, kuidas kool edaspidi tagab, et oleks täidetud nõusoleku vabatahtlikkuse nõue.

HOIATUS

Kui isikuandmete töötleja jätab Andmekaitse Inspektsiooni ettekirjutuse täitmata, võib Andmekaitse Inspektsioon pöörduda isikuandmete töötleja kõrgemalseisva asutuse, isiku või kogu poole teenistusliku järelevalve korraldamiseks või ametniku suhtes distsiplinaarmenetluse algatamiseks isikuandmete kaitse seaduse § 59 lõike 1 alusel.

Kui riigiasutusest isikuandmete töötleja ei täida Andmekaitse Inspektsiooni ettekirjutust, pöördub inspektsioon isikuandmete kaitse seaduse § 59 lg 3 alusel protestiga halduskohtusse.

FAKTILISED ASJAOLUD

26.03.2021 sai inspektsioon märgukirja andmetöötleja tegevuse kohta.

24.09.2021 tegi inspeksioon andmetöötleva järelepärimise.

05.10.2021 esitas andmetöötleva oma vastused.

ANDMETÖÖTLEJA PÕHJENDUSED

1. Rakvere Ametikooli poolne Impero pakutavate teenuste kasutamine toimub ainult ja üksnes kutseõppeasutuse seaduse ja selle alusel antud õigusaktide alusel avalike ülesannete täitmiseks – haridusteenuse osutamiseks. Kooli ülesanded ja kohustused kutseõppekorraldamisel on loetletud § 3 punktides.

Lisaks § 3 loetletud haridusteenuse osutamisega seotud punktidele võime välja tuua, et § 3 lõike 2 punkti 7 järgselt on kooli kohustuseks tagada õppijate koolis viibimise ajal nende vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse. Samuti punkti 10 järgselt kooli taristus korrashoid. Tänapäevases infoühiskonnas on võrgu- ja infoturbe tegelemine IT taristus elementaarne tegevus.

2. Sama sarikaebaja on varasemalt pöördunud nii Õiguskantsleri büroo, kui ka Teie poole. Edastame meie poolt varasemalt Õiguskantsleri büroole antud vastused

Miks kool tarkvara kasutab ehk mis probleemi soovitakse lahendada?

Õppekorralduslik eesmärk – efektiivsuse tõstmine, tunnitöö lihtsustamine, kontrolltööde tegemise puhul võimalik teised veebilehed keelata, õpilastega individuaaltöö tegemine (chat funktsioon), testide läbiviimine, küsimuste ja vastuste korraldamine (kiire ja lihtne – nt tunni tagasiside), tööde ja dokumentide saatmine ja jagamine, ülesannete koostamine, grupitöö funktsioon, koroonajärgselt distantsi hoidmine õpilasega – võimalik distantsi hoida, st võimalik tagasisidestada õpilaste õppetegevust arvutis reaalajas.

Administreerimine – arvutite kaughaldus, hooldus, automatiseerimine, kasutaja tugi ja kaugabi, riistvaraline monitooring (on/off, cpu, ram, võrguliiklus). Tarkvaraline monitooring – logi kasutatud programmidest (kasutatud nt chrome'i, Wordi, powerpointi), kasutajalogi – kes ja millal arvutit kasutas (võimaldab tuvastada kasutaja probleeme ja seda, kas kasutaja ise ei ole probleeme tekitanud). Keelab kahjulikud saidid ja programmid.

Kas ja kuidas tarkvara eesmärki täidab ehk kas tarkvara lahendab probleemi?

Näited kasulikkusest –

Ennetada õpilaste enesekahjustamist ja vigastamist – näide: logiti märksõna suicide ehk enesetapp, vastavalt sellele pöörati tähelepanu ja suunati õpilane kooli tugispetsialistide poole. Võrgu ja infoturbe – õpilane otsis infot DDOS rünnak kohta ja kuidas koolis läbi viia. See on arvuti ja võrgusüsteemi pahatahtlik halvamine ja ülekoormamine, mille tõttu kannataks kogu kooli IT taristu.

Õppeesmärkidel kasutamine – õpetajal on võimalik õpilast abistada otsepeelt nähes. Nt: kutseeksamiks ettevalmistumisel tiseriõpilaste joonestustööde kontroll ja nende tööde vormistuse parandamine .

Õppeesmärkidel kasutamine – õpetajal võimalus oma ekraani jagada otse õpilastele, või lukustada õpilaste ekraanid õppetöö väliste tegevuste vältimiseks (netis surfamine).

Impero edadmin – kaugabi. Murede ja probleemide puhul arvutitega, nt: ei toimi sisselogimine, häda ID kaardiga jne, muresid saab administraator lahendada kaugelt.

Registreeritud sõnad – õppetegevuse parendamiseks, logi jääb sellest kui kasutatakse rassistlike, solvavaid, roppe, terrorismiga, relvadega jne sõnu. See on abivahend grupijuhendajale või klassijuhatajale, mis näitab õpilase tunnivälist tegevust (juhul kui vastab

eelnevalt mainitud kriteeriumile, ehk logi/ekraanitõmmist ei tehta kõigist tegevustest)
Network abuse – keegi on kooli IP aadressilt teinud mingit pahandust. Võimalik leida, kes sellel ajal kasutas kooli avalikke arvuteid.

Arvutite füüsiline kahjustamine – võimalik näha, kes on arvutisse loginud Kas tarkvara kasutamine rikub õpilase sõnumisaladuse ja eraelu puutumatus? Kasutatavad arvutid on avalikud Rakvere ametikooli arvutiklasside arvutid Arvutiklasside korras on kirjas:

Üldsätted

Rakvere Ametikooli (edaspidi kool) avalikud arvutid ja arvutiklassid on ette nähtud õppetöök Monitoorimine ei puuduta kuidagi kellegi eraelulisi asju- nt Facebook, Gmail jne. Nende sisu, kasutajatunnuseid, paroole jms ei logita ega salvestata.

Igasugustes teenustes nagu Gmail, Facebook jt on sõnumid krüpteeritud ja neid ei ole võimalik avada ja jälgida. – Impero tarkvara ei võimalda selliseid asju.

3. Kõik Rakvere Ametikooli avalike arvutite kasutajad on andnud kinnituse, et korraga tutvunud ning reeglitega nõustunud.

Jälgimist võib mitmeti tõlgendada. Õpilaste reaalajas jälgimist ei toimu, st mõtestatud nuhkimist, luuramist või muud taolist tegevust. Küll aga on võimalik õpetajal õpilasi reaalajas õppeprotsessides aidata ja vaadelda, mis tõesti hõlmab reaalaja vaadet õppetegevusest arvutis. Siinkohal on oluline rõhutada, et Rakvere Ametikoolis kasutatavad arvutid on avalikud kooli omandis olevad õppetegevuseks mõeldud arvutid. Kui isik kasutab arvutit muuks tegevuseks on ta Rakvere Ametikooli avalike arvutite, arvutiklasside ja arvutivõrgu kasutamise korra vastu eksinud (Lõigus Kasutajatel on KEELATUD, punktis 32 sätestatakse et on keelatud „Õppetundide ajal tegeleda tunnivälise tegevusega“).

Käesolevat tarkvara on võimalik kasutada üksnes arvutiklassis toimuvate tundide ajal. Ligipääs piirneb ainult antud ajahetkel õpetaja aktiivkasutuses oleva klassiga.

Kõik Rakvere Ametikooli arvutiklasside ja avalike arvutite kasutajad on andnud arvuti esmakordset logimisel kinnituse, et nad on tutvunud Rakvere Ametikooli avalike arvutite, arvutiklasside ja arvutivõrgu kasutamise korraga.

Lõik „Haldajate õigused ja kohustused“ punkt 14 sätestab „Jälgida kasutajate tegevust klassis (sh ekraanil toimuvat, külastatava veebisaidi aadressi jmt).“ Antud korraga nõustumine kinnitab kasutaja nõusolekut näiteks arvutikuva ülevõtmisega või assisteerimisega.

Antud korraga on ka võimalik mitte nõustuda. Mittenõustumise korral on kasutajal võimalik kasutada õppetöök enda isiklikku seadet, milles antud tarkvara ei kohaldata.

4. Kui kaua toimub Impero programmis saadud andmete säilitamine ja kellel on andmetele ligipääs?

Andmete säilitamise informatsioon on sätestatud Rakvere Ametikooli avalike arvutite, arvutiklasside ja arvutivõrgu kasutamise korras: „Andmeid säilitatakse 60 kalendripäeva haldussüsteemi salvestusmeediumil.“ Ligipääs on kategoriseeritud erinevate tasemetega. Vastavaid andmeid töötlevad vajadusel süsteemiadministraatorid ja õppeosakond. Tavalisel tarkvara kasutajal (õpetaja) puudub ligipääs logitavatele andmetele.

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI PÕHJENDUSED

IKÜM artikkel 4 punkti 1 kohaselt on isikuandmeteks igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta. Tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave; aga ka selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise jms tunnuse põhjal. Seega isikuandmeteks on teave, mis võimaldab isikut tuvastada.

IKÜM artikkel 4 punkti 2 kohaselt on isikuandmete töötlemiseks isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum, sh nende levitamine või muul moel kättesaadavaks tegemise teel avalikustamine. Eeltoodust tulenevalt toimub programmide kasutamisel IKÜM mõistes isikuandmete töötlemine.

Isikuandmete töötlemise nõuded kehtestab eelkõige IKÜM, mille artikkel 5 sätestab isikuandmete töötlemise põhimõtted, sh seaduslikkuse põhimõtte. Isikuandmete töötlemine on seaduslik vaid siis, kui selleks esineb mõni artikli 6 lõikes 1 toodud õiguslik alus. Samuti on üks peamine põhimõte, et andmeid töödeldakse võimalikult minimaalses mahus, mis on seatud eesmärgi tarbeks vajalik. Ühtlasi peab olema andmete säilitamise aeg võimalikult minimaalne.

IKÜM artikkel 6 kohaselt on isikuandmete töötlemine seaduslik, kui see vastab ühele lõike 1 punktides a kuni f toodud tingimustele või peab esinema mõni muust seadusest tulenev õiguslik alus, mis reguleerib isikuandmete töötlemise.

Andmetöötleja on oma vastuses viidanud, et õiguslik alus arvutikasutajate isikuandmete töötlemiseks tuleneb kutseõppeasutuse seadusest. Viidatud § 3 lõige 1 punkt 7 toob kooli kohustuse tagada õppijate koolis viibimise ajal nende vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse, küll aga ei reguleeri tegelikkuses isikuandmete töötlemist.

Leiame, et selline isikuandmete töötlemine saaks toimuda vaid mõnel muul täpsemal seadusest tuleneval õiguslikul alusel, IKÜM artikkel 6 lg 1 punktist f ehk õigustatud huvi alusel (kui selleks on eelnevalt läbi viidud õigustatud huvi hindamine lähtudes [õigustatud huvi juhendist](#)), või punktist a ehk nõusolekul. Sealjuures täpsustame, et riigiasutus ei saa kasutada õigustatud huvi alust oma põhitegevuses (nt õppeteenuse osutamisel), vaid üksikutel juhtudel oma tugitegevustes.

Nõusoleku puhul on oluline rõhutada, et see saab toimuda vaid selgelt vabal tahtel, mis tähendab, et nõusoleku mitte andmine ei saa tuua kaasa ebavõrdset kohtemist nagu kooliarvuti mitte kasutamise võimalust. Seega saaks see toimuda vaid siis kui iga arvutikasutaja saab valida, kas lubab andmetöötlejal vastavat programmi kasutada või mitte. Antud juhul on jäetud isikule valida, et ta võib soovi korral mitte nõustuda ja kasutada oma seadet. Samas on kool selgelt välja toonud, et arvutid on mõeldud ainult õppetöös kasutamiseks, millega on arvutite kasutamine vältimatu õppetöö osa ja ei ole alternatiiv kasutada midagi muud. Lisaks tuleb arvestada kooli kontekstis, et suhtes kool versus õpilane on kool tugevamas positsioonis ja selline võimalus lubada arvutis vastavat jälgimisprogrammi kasutada peab olema selle võrra veel arusaadavamalt vabatahtlik võimalus. Samuti peab arvestama asjaoluga, et koolis õpivad ka alaealised, kelle õigusi peab andmetöötleja sellevõrra rohkem kaitsma, kuna isikud ei saa ise veel on otsustuspädevust rakendada ja nende nõusoleku saab anda nende seaduslik esindaja.

Õigustatud huvi alusel andmetöötlus eeldab eelnevat huvide kaalumist, sh täpsemaid selgitusi, miks ja kuidas ei ole isikuid vähemkahjustavamad võimalused seatud eesmäärke seni täitnud koos eluliste reaalseste näidetega. Leiame, et on üsna tõenäoline, et koolil on mõne sama eesmärgi (nt võrgu- ja infoturbe tagamiseks) saavutamiseks võimalik kasutada isikuid vähemkahjustavamaid viise (teatud lehekülgedele ligipääsu piiramine, teatud alla laadimiste lubamine vaid administraatori loal jms). Samuti peaks selgitama kuidas ei saa täita õppetöö efektiivsuse tõstmiseks vajalikku eesmärki kui andmeid kogutaks anonüümselt. Vajadusel saab kool vastava hindamise teostada ja inspeksioonile üle vaatamiseks esitada, aga peaks seniks programmide kasutamise peatama. Sel juhul tuleb arvestada, et Impero EdTeach, Impero EdTeach ja Impero EdAdmin osas tuleb selgelt ja eraldi tuua välja mis on mingi programmi kasutamise eesmärgid, kuna antud juhul on viidatud vaid nende andmete koosseisudele.

Nt arvutites kasutatavate otsisõnade monitoorimine ja selle alusel järelduste ja järeltegevuste tegemine oma loomult väga suur privaatsuse riive ja vajaks eelnevalt väga põhjalikku analüüsimist, kas see üldse on õigustatud ja õiguspärane. Arvutiekraani üle võtmise võimalus saaks toimuda vaid siis kui isik selleks iga kord oma loa annab. Praegusel juhul võib see toimuda mis iganes hetkel, mis ei anna kasutajale võimalust otsustada, mida ta nähtavaks teeb.

Antud juhul on töötlemise põhjusteks/eesmärkideks toodud:

- 1) õppetöö efektiivsuse tõstmiseks ning võrgu- ja infoturbe tagamiseks
- 2) haridusteenuste osutamiseks
- 3) füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks
- 4) võrgu- ja infoturbe tagamiseks

Sellega leiame, et need andmed, mis on hädavajalikud ja möödapääsmatud haridusteenuse osutamiseks, võivad olla tõepoolest kutseõppeasutuste seaduse alusel töödeldavad andmed, aga see eeldab põhjalikku analüüsi, kas ja millised andmed on selleks vajalikud. Sealjuures kas nende andmete töötlemine vastavate programmidega on piisavalt turvaline ja isikutele on kogu nende andmetöötlust piisavalt selgelt selgitatud. Eraldi peaks hindama kas 60 kalendripäevane säilitustähtaeg on proportsionaalne ja vajalik seatud eesmärkidega.

Füüsiliste isikute eluliste huvide kaitsmise eesmärk oma loomult on siiski mõeldud otseselt elu ja tervise kaitsmiseks olukordi (nt kiirabi kutsumine), mida ei saa kohaldada arvutiprogrammidele.

Isikuandmete töötlemise teavituses ei ole vastavalt IKÜM artikkel 13-le selgitatud isikutele isikuandmete edastamist välisriiki (antud juhul kolmandasse riiki), sh vajab see enne kasutamise jätkamist täpsemat analüüsi. Lisaks peaks andmetöötaja üle vaatama IKÜM artikkel 13 lõikes 2 toodud punktid, mis ei ole kõikkajastatud teavituses.

Kokkuvõte

Juhul kui isikuandmete töötlemiseks puudub õigusaktist tulenev õiguslik alus, on isikuandmete töötlemine keelatud. Seni kuni andmetöötaja ei ole inspektsioonile tõendanud, et tal on selliseks isikuandmete töötlemiseks õiguslik alus ning inspektsioon ei ole sellist alust aktsepteerinud, tuleb IKÜM artikkel 18 lõike 1 punkti d alusel isikuandmete töötlemist piirata (seniks töötlemine lõpetada) ajaks, kuni kontrollitakse, kas vastutav töötaja õiguspärased põhjused kaaluvad üles andmesubjekti õigused. Kui isikuandmete töötlemine ei vasta seaduses sätestatud tingimustele või vastutav töötaja seda tõendada ei suuda, on isikuandmete töötlemine keelatud.

Ettekirjutuse tegemine programmide kasutamise piiramiseks on antud asjas vajalik, et enne nende kasutamise või osalise kasutamise jätkamist viiks andmetöötaja läbi põhjaliku hindamise ja annaks ka puudutatud isikutele täpsema ülevaate nende isikuandmete töötlemisest. Sealjuures peab hindamisel üle vaatama mis osas saab ta vähendada andmete töötlemist vastavate seadistuste kasutamisega ehk mis on programmide kasutamisel möödapääsmatu ning mis osas saab administraator ise valida. Andmetöötaja peab alati valima meetmed, millega kaasneks võimalikult väike riive isikute eraelu puutumatusel. See tähendab, et eesmärgi täitmiseks tuleb isikuandmeid töödelda minimaalselt (sh peab valima milline meede on isikuid vähemkahjustavam) ja kustutada koheselt kui eesmärk on täidetud.

/allkirjastatud digitaalselt/

Kadri Levand
jurist
peadirektori volitusel